

Yerel Seçimler Üzerinde
bir değerlendirme

DEĞİŞİM ve REJİM

Dipten gelen dalganın ilk titreşimleriyle durgun sınılan göl kıpırdamıştır. Bu yalnızca bir başlangıçtır, gerisi gelecektir. Burada anlatmak istediğim yalnızca yerel seçimlerin sonuçları değildir; özellikle son bir yıldır genişleyen ve derinleşen, birikimini 12 Eylül'ün daha ilk günlerindeki direnişlerle sağlamış olan toplumsal muhalefetten söz ediyoruz. Yerel seçimler toplumsal muhalefetin yükselişini kısmen ama önemli, anlamlı ölçülerde yansıtmıştır.

Yerel seçimler ve ortaya koyduğu sonuçlar üzerinde çok şey yazılıp söylenecektir. Bizim için önemli olan nesnel değişim zorunluğunun atardamarını somut ve canlı yakalayabilmektir. Ne yalnızca görüntü ile, oy dağılımı ile yetinmek nede bunu tamamen dışlayan çok dolaylı sınıfsal analizler bu damarı yakalamaya elvermez.

Halkımız demokrasi, iş, ekmek, özgürlük yönünde değişim istemini açık bir dille ortaya koymuştur. Yani neye karşı olduğunu söylemiş ancak "nasılını" ortada bırakmış, hiçbir parti tek başına çoğunluk elde edecek güce ulaşamamıştır.

Halkımız ABD kontrollü vesayet demokrasisini reddetmiştir. Ve çoğulcu demokrasi isteğini dile getirmiştir.

Bunlar ANAP ile birlikte 12 Eylül rejiminin çözülmesinin hızlandığının açık işaretleridir. Hükümet oy desteğinden önce, politik güç odaklarının (basın, Anayasa Mahkemesi, yargıtay gibi) desteğini yitirmiştir.

Özal'ın halkın desteğini yitirmesini n nedenini enflasyon, hayat pahalılığı ile açıklamak mümkün. Ancak sözkonusu çevrelerin muhalefetini bununla açıklamak yetersiz kalır.

Durumu açıklayabilmek için son bir yıl içinde en fazla tartışılan, basına en fazla yansımış olan konulara dikkat vermek gerek. Bunlar hukuk devleti ilkeleri, hükümetin uygulamalarının hukuk devleti ilkeleri ile ne ölçüde uyduğu, hukuk

sisteminin bunalımı, insan hakları, düşünce, örgütlenme özgürlüğü, baskı, işkence örnekleri, kültürel alanda bunalım, eğitim, sağlık, çevre sorunları, YÖK, türban, laisizm, yeraltı mafyasının devleti ele geçirme örnekleri, yolsuzluklar vs.

Kısaca yakıcı olarak tartışılan tüm bu sorunlar tek bir şeye işaret ediyordu; son bir yıldır ülke yoğun biçimde rejim sorununu tartışmıştır. Giderek "Adım adım demokrasiye geçiyoruz" görüşüne samimiyetle inananlar dahi görmüşlerdir ki Özal hükümeti demokrasi yönünde hiçbir ciddi adım atmış değildir. Avrupa kamuoyu, AT çevreleride son bir yıldır önceki açıklamalarının tersine demokrasi konusunda daha fazla kuşku açıklamaya başlamışlardır.

ANAP hükümetinin konumunu ve açmazlarını daha iyi teşhis edebilmek için faşist rejimlerden çıkış hükümetlerini incelemek yararlı olur. Biz burada kısaca bazı yanlara işaret etmekle yetineceğiz: Böylesi hükümetler iki ata birden oynamak, iki sandalyeye birden oturmak zorunda kalmaktadırlar. Yanlızca zorunda kalmak değil dahası bu ikili politikayı kendi çıkarlarına en fazla yardım eden olarak görmekteler. Zira sırtlarına ken dilerince sağlam sandıkları bir duvara, militarizme, faşist rejimin yarattığı özel baskı aygıtına, polis rejimine dayıyorlar. Böylece, muhalefetsiz iktidar olmanın eşsiz nimetlerinden yararlanıyorlar. Fakat aynı zamanda halkın desteğini elde tutmak, etkili muhalefet odaklarını karşısına almamak zorunluğuyla karşı karşıyadırlar. Başlangıçtaki suskunluk ortamında bu bir-biriyle çelişen iki politikayı bir arada sürdürmede fazla zorlanmıyorlar, ancak demokratik muhalefet yükseldikçe giderek makas ağzı açılıyor, iki sandalyede birden oturmak imkansızlaşıyor. Bu durumda bu hükümet politik bunalımın kaynağı haline geliyor, politik istikrarsızlık doğuruyor. Zira olağan döneme geçişi engelliyor, kendi varlığını korumayı ön plana alıyor. Oysa sermaye çevreleri bile faşist rejimden çıkış noktasında politik krizi kendi çıkarlarına bulmuyorlar. Faşist rejim boyunca kasalarını dolduran sermaye çevreleri olağan parlamenter sistemi, istikrarsızlık ortamına tercih edebilecek duruma gelmiş oluyorlar. Aynı zamanda işçilerin tepkisinden korkuyorlar. Baskı rejimi boyunca faturayı işçiler, emekçiler ödemişlerdir.

Şimdi ise polis baskısına aynı derecede koruyucu kalkanına sahip olmayan işverenler işçilerle karşı karşıya kalmaktan korkuyorlar.Devletin hükümet eliyle,kendilerine pek yük binmeyecek biçimde sosyal politika izlemesini tercih eder duruma geliyorlar.Yani geçiş hükümeti belirli bir noktada sermaye çevrelerindende eski desteği bulamaz oluyor.

Bu söylediklerimizi Özal hükümeti deneyinde görmek, en azından önemli benzerlikler yakalamak zor değildir.

İşte son bir yılda yükselen işçi eylemleri,gençlerin,kadınların,aydınların demokrasi,iş,ekmek,özgürlük istemleri hükümeti iki politikayı birden sürdüremez duruma getirmiş,gelişen yayılan toplumsal muhalefet,artan hayat pahalılığında etkisi ile halkın tepkisinin sandığa yansımalarını sağlamıştır.

Yerel seçim sonuçlarıyla halkın değişim istemi ve rejim sorunu çıplak biçimde Türkiye gündeminin oturmuştur.Önce ekonomi sonra demokrasi politikasının sonunu ilan etmiştir.Aynı zamanda ihracata dayalı dışa açılma şeklinde özetlenebilir olan izlenen iktisat politikası da bunalıma girmiş bulunuyor.Bu politikanın sonucu olarak iç pazar daralmış beklenen dış pazar açılımı ve yabancı sermayede patlama gerçekleşmemiştir.Yani sermaye pirince giderken eldeki darıdan olmuş tur.

Kısaca ANAP hükümeti hem içten hemde belirli güç merkezlerinin desteği ortamında dıştan çözülmeye girmiştir.Ancak uluslararası finans çevreleri desteklerini azaltmadan sürdürmüşlerdir.

27 Mart sabahı Türkiye yeni bir gelişmenin köprü başında bulmuştur kendini.Ya sonu belirsiz bir politik istikrarsızlık ya demokratik bir değişim.

Ne hükümet nede muhalefet bu sonuçları bekleliyordu ve buna göre hazırlanmış değillerdi.

Oyların dağılımı bu seçim bir genel seçim olsaydı hiçbir partinin tek başına çoğunluğu kazanamayacağını gösteriyor. Gelecekte,bir erken seçim halinde bu tablonun değişme olasılığı çok güçlü değil.SHP birinci parti olmuş yerel yönetimlerde önemli bir güç kazanmıştır.Bu nedenle bu sonuç SHP için elbette bir başarıdır.Ancak gelecek seçimlerde,tek başına ikdidara gelmeye yetecek hazır bir oy potansiyeline SHP sahip değildir.Seçim yasa-sı değiştirildiğinde,nispi temsil esasına geçildiği durumda so-

nuç aleyhine bile olabilir.DYP ise,ANAP'ın oyları gibi hazır bir potansiyele sahiptir.Ancak ANAP bütünüyle dağılma sürecine girmediği durumda ne ölçüde yeni oy kopması olacağı kesin olarak söylenemez.Fakat yinede oylarını arttırma açısından DYP daha şanslı görünüyor.Bu sonuç bizi bir politik krizin doğmasının ne ölçüde ciddi olduğu açısından ilgilendiriyor.Zira sorun yalnızca bir partinin tek başına iktidara gelmesi ile bitmiyor,ülkenin karşı karşıya olduğu temel sorunları çözecek güce sahip olup olamayacağıdır esas sorun.

Daha 27 Mart sabahı,sonuçlar üzerine ilk yorumları yapanlar,çözümü kendini hemen dayatmış olan şu temel sorunları dile getirdiler : Seçim yasası,Cumhurbaşkanlığı seçimi, Anayasa ve Türk Ceza Yasasının değiştirilmesi.Bunlar politik rejimi belirleyen temel unsurlardır,zira devletin hangi biçimde yönetileceğini belirlerler.Devletin yönetim biçimi ise politik rejim demektir.

Yerel seçimlerin ortaya koyduğu en önemli sonuca gelmiş oluyoruz.Seçimler alttan demokratikleşme sürecini belirginleştirmiş ve onu hızlandırmıştır.Yerel yönetimler merkez dışı (yada çevre) güçleridir.Demokratikleşmenin çevreden içe alttan üste gelişme yönü daha açıklık kazanmıştır.Yerel yönetimler önemli ölçüde demokrasi güçlerinin eline geçmiş oluyor.Bu çok önemli bir sonuçtur,eğer akıllı kullanılabilirse.

Sonuç olarak,beklediğimiz gelişmeler hızlanarak ortaya çıkmıştır.Demokrasiyi kazanma süreci hızlanmış ve güçlenmiştir.Demokrasi güçleri yeni ve çok önemli mevziler elde etmişlerdir.Ancak ciddi tehlikelerde beraberinde gelmektedir.Tehlikeler,muhalefet partilerinin dikkatini rejim sorunundan kaydırıp birbirleriyle kavgaya çevirmeleriyle,demokrasi için mutabakat gereğini gözardı etmeleriyle,demokrasi güçlerinin ise dikkatleri ni bu partilerle,parlamento ile sınırlamaları ile,marksist solun kendini ,olağan rejime geçildiği,herkesin kendi yerini alması gerektiği,sol oylarda patlama olacağı hayallerine kaptırmasıyla ortaya çıkar.Asıl şimdi tüm dikkatimizi demokrasiyi kavramaya vermemiz gerekiyor.Bütün demokrasi güçlerinin nasıl bir demokrasi istediğimizi ortaya koyan kam-

panyaları bugün çok daha sonuç alıcı olacaktır. Zira artık bu konu gündeme somut olarak yerleşmiştir. Ve bu yön-
deki her çıkış rejimi belirleyen bileşen olacaktır. Bu a-
maçla birleşik demokratik yığinsal hareketin yaratılması
ivedidir. Marksist sol ülkenin geleceğinde rol oynama şan-
sını elde etmiştir. Bu şans akıllıca, soğukkanlı ve cesa-
retle kullanılmalıdır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA KURULU
TÜSTAV